

STRESZCZENIE

Przedmiotem niniejszej rozprawy doktorskiej jest problematyka dotycząca języka nauczycieli oraz komunikacji nauczyciela z uczniami. Ściślej mówiąc, w pracy została przedstawiona hipoteza pewnego teoretycznego ujęcia komunikacji.

Owe ujęcie teoretyczne zostało w tej rozprawie określone pojęciem trójwymiarowości komunikacji w edukacji, które polega na zaprezentowaniu komunikacji w obrębie trzech wymiarów komunikacyjnych: wymiaru transmisyjnego służącego przekazywaniu informacji, wymiaru konstytutywnego służącego do konsolidowania więzi społecznych oraz wymiaru interpersonalnego wraz z indywidualizacją w procesie komunikacji – odnoszącego się do relacji między nauczycielem a uczniem. Przy czym indywidualizacja w procesie komunikacji została potraktowana tu jako wstęp do indywidualizacji w procesie nauczania. Prezentowane w tej rozprawie ujęcie teoretyczne zostało opisane w obszarze filozoficznym, a następnie w obszarze pedeutologicznym. W pracy przedstawiono także badania empiryczne przeprowadzone w jednej z placówek szkolnych na Dolnym Śląsku. Badania te stanowią empiryczną ilustrację trójwymiarowości komunikacji w edukacji na podstawie jednostkowego przypadku.

Główne pytanie badawcze niniejszej rozprawy brzmi: „Czy możliwe jest sformułowanie możliwie ogólnej teorii komunikacji, obejmującej swym zasięgiem również wymiar szkolny, a jeśli tak, to jak taka teoria mogłaby wyglądać?” Odpowiedź na to pytanie jest twierdząca, a podstawowym celem rozprawy jest sformułowanie takiej teorii. Kolejne pytanie badawcze ma charakter uszczegóławiający, a brzmi ono: „Co mówią nauczyciele i w jakim celu to czynią?”. Odpowiedź na powyższe pytanie miała na celu ukazanie trójwymiarowości komunikacji w edukacji oraz pokazanie, że budowa (architektura) lekcji koncentruje się na wskazanych w tej pracy trzech wymiarach komunikacyjnych. Język nauczycieli, a ściślej mówiąc lingwistyczna architektura lekcji z kolei została przedstawiona: w perspektywie funkcji językowych, w perspektywie użycia metafor, a także w perspektywie czasowników używanych przez nauczycieli w trakcie lekcji, czy też w perspektywie ról, w które wchodzi nauczyciele, jak i również w perspektywie dialogu nauczyciela z uczniami.

Podstawą do sformułowania teorii trójwymiarowości komunikacji w edukacji były głównie badania literaturowe oraz analiza pojęciowa różnych tekstów dotyczących komunikacji w jej rozmaitych wymiarach, w wymiarze: filozoficznym, pedeutologicznym, językoznawczym, psychologicznym i teoriokomunikacyjnym.

Praca składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy rozdział ma charakter teoretyczny. Wprowadzone zostały w nim kluczowe dla rozprawy pojęcia i kategorie związane z

komunikacją. Rozdział drugi zawiera z kolei opis kryteriów języka oraz opis języka nauczycieli w trzech wymiarach, w wymiarze: syntaktycznym, semantycznym oraz pragmatycznym, a także zostały w tym rozdziale zaprezentowane funkcje i kody językowe.

Rozdział trzeci z kolei to opis metodologii badań, rozdział czwarty natomiast jest empiryczną ilustracją wskazanego w tej rozprawie ujęcia teoretycznego.

Niniejsza rozprawa zatem ukazuje trójwymiarowość komunikacji w edukacji w wymiarze transmisyjnym, konstytutywnym i interpersonalnym wraz z indywidualizacją w procesie komunikacji, co można zauważyć analizując język nauczycieli, a ściślej mówiąc analizując lingwistyczną architekturę lekcji.

SUMMARY

The subject of the doctoral dissertation is the issue of teacher language and teacher-student communication. More specifically, the dissertation presents a hypothesis of a certain theoretical approach to communication.

The theoretical approach has been defined in this dissertation by the concept of three-dimensionality of communication in education, which consists in presenting communication within three communication dimensions: the transmissive dimension for the transmission of information, the constitutive dimension for the consolidation of social ties, and the interpersonal dimension along with individualization in the communication process - referring to the relationship between teacher and student. At the same time, individualization in the communication process was treated here as a prelude to individualization in the teaching process. The theoretical approach presented in this dissertation was described in the philosophical area, and then in the pedeutological area. The empirical research conducted in one of the school institutions in Lower Silesia is also presented in this dissertation. This research provides an empirical illustration of the three-dimensionality of communication in education on the basis of a single case.

The main research question of this dissertation reads: "Is it possible to formulate a possibly general theory of communication that includes the school dimension, and if so, what could such a theory look like?" The answer to this question is yes, and the primary goal of the dissertation is to formulate such a theory. The next research question is of a more specific nature, and it reads: "What do teachers say, and to what purpose do they say it?". The answer to the above question was to show the three-dimensionality of communication in education, and to show that the construction (architecture) of lessons focuses on the three communicative dimensions indicated in this thesis. The language of teachers, or more specifically, the linguistic architecture of lessons, in turn, was presented: from the perspective of linguistic functions, from the perspective of the use of metaphors, as well as from the perspective of the verbs used by teachers in lessons, or from the perspective of the roles that teachers enter, as well as from the perspective of the teacher's dialogue with students.

The basis for the formulation of the theory of the three-dimensionality of communication in education was mainly based on literature research and conceptual analysis of various texts on communication in its various dimensions: philosophical, pedeutological, linguistic, psychological and communication theories.

The thesis consists of four chapters. The first chapter presents the theoretical frames. It introduces the concepts and categories related to communication that are key to the dissertation. The second chapter, in turn, contains a description of the criteria of language and a description

of the language of teachers in three dimensions, in the syntactic, semantic and pragmatic dimensions. The functions and codes of language are also presented in this chapter. Chapter three, in turn, is a description of the research methodology, while chapter four is an empirical illustration of the theoretical approach indicated in this dissertation.

This dissertation, therefore, reveals the three-dimensionality of communication in education in the transmissive, constitutive and interpersonal dimensions, along with individualization in the communication process, as can be seen by analysing the language of teachers, or more specifically, by analysing the linguistic architecture of lessons.